

ДІЄСЛІВНІ ЕКСПРЕСИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУ МОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

VERBAL EXPRESSIONS INDICATING THE SPEECH PROCESS IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Юносова В.О.,

orcid.org/0000-0001-6178-1291

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та славістики

Бердянського державного педагогічного університету

У статті досліджено емоційно-експресивну лексику української мови, яка є важливим складником системи виражально-зображальних засобів художніх текстів. Зокрема схарактеризовано експресиви на позначення процесу мовлення на матеріалі творів сучасної письменниці Люко Дашвар, які нині стали справжніми бестселерами («Село не люди», «Молоко з кров'ю», «РАЙ.центр», «#Галябезголови»). Проаналізовано використання дієслів на позначення процесу мовлення, що репрезентують емоційно-експресивну лексику та відповідно класифіковано їх залежно від маркування в лексикографічних виданнях: розмовні, фамільярні, зневажливі, іронічні. Більшість складають розмовні дієслова, які переважно вжито для створення відповідного колориту мовлення персонажів. Лексеми з конотацією фамільярності та зневажливості мають виразний експресивно-стилістичний потенціал, забезпечуючи вплив на емоційну сферу читача. Досліджено експресиви, які мають декілька стилістичних маркувань. Доведено, що в поєднанні з іншими стилістично маркованими лексемами такі дієслова набувають особливої експресії. З'ясовано зміни в лексичному значенні певних експресивів упродовж розвитку мови та визначено їхню стилістичну роль. Виявлено, що на зміну емоційно-експресивного забарвлення дієслова впливає його морфемна будова, зокрема наявність / відсутність префікса. Виділено семантичні групи експресивних дієслів на позначення різних виявів процесу мовлення: доцільність, швидкість, гучність, виразність тощо. Завдяки використанню цих дієслів читач може краще уявити зображувану ситуацію, адже вони передають не лише відтінки значень, але й емоції, які переживають персонажі творів. Зроблено висновки, що дієслівні експресиви на позначення процесу мовлення становлять невичерпний потенціал української мови для вираження думок, почуттів, емоцій, а також виявляють її національну самобутність.

Ключові слова: емоційно-експресивна лексика, експресиви, лексична семантика, стилістичне маркування, стилістична роль.

The article examines the emotional and expressive vocabulary of the Ukrainian language, which is an important component of the system of expressive and pictorial means of artistic texts. In particular, the expressions used to denote the speech process are characterized based on the works of the modern writer Lyuko Dashvar, which have now become real bestsellers ("The village is not people", "Milk with blood", "District center", "#HeadlessGalya"). The use of verbs to denote the speech process representing emotional and expressive vocabulary was analyzed and classified according to their marking in lexicographic editions: colloquial, familiar, derogatory, ironic. Most of them are colloquial verbs, which are mainly used to create the appropriate flavor of the characters' speech. Lexemes with the connotation of familiarity and disdain have a distinct expressive and stylistic potential, providing influence on the reader's emotional sphere. Expressions that have several stylistic markings have been studied. It is proved that in combination with other stylistically marked lexemes, such verbs acquire a special expression. The changes in the lexical meaning of certain expressions during the development of the language are clarified and their stylistic role is determined. It was found that the change of the emotional and expressive coloring of the verb is influenced by its morpheme structure, in particular the presence / absence of a prefix. Semantic groups of expressive verbs are distinguished to indicate various manifestations of the speech process: expediency, speed, loudness, expressiveness, etc. Thanks to the use of these verbs, the reader can better imagine the depicted situation, because they convey not only the shades of meaning, but also the emotions experienced by the characters of the works. Conclusions were made that verbal expressions that denote the speech process constitute the inexhaustible potential of the Ukrainian language for expressing thoughts, feelings, emotions, and also reveal its national identity.

Key words: emotional and expressive vocabulary, expressions, lexical semantics, stylistic marking, stylistic role.

Постановка проблеми. Мова є національно-культурним феноменом, який відтворює душу, менталітет народу, його віковічні традиції. Вона служить засобом передачі не лише думок, але й почуттів, емоцій людини. Мовна емотивність у лінгвістиці традиційно вважалася основним елементом конотації, попри те, що проблема співвідношення емотивного та нейтрального, емотивного й експресивного в лексичному зна-

ченні слова розв'язувалася досить суперечливо [1, с. 88].

Лексичні експресиви є потужним виражально-зображальним засобом мови,

вони увиразнюють комунікативні акти, відбивають живу мовну стихію, становлять згустки емоцій, оцінок, енергії, руху, динаміки; їх часто характеризують як вияви національної самобутності [2, с. 39]. Демократизація суспільного життя

актуалізувала вживання різних груп маркованої лексики, що є цілком закономірним явищем. Саме тому ґрунтовне вивчення експресивів на матеріалі сучасних художніх текстів постійно перебуває в колі інтересів багатьох науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням експресивів та їхньої ролі в художніх текстах займалися С. Бирик, Н. Бойко, І. Веремійчук, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, Л. Мацько, А. Мойсієнко, Л. Пустовіт, Н. Сологуб, Л. Ставицька, В. Чабаненко та ін. Лінгвісти досліджували зміни в лексико-семантичній системі мови, виявляли внутрішньомовні та позамовні чинники, що їх детермінують тощо. З'ясовано, що сутність та специфіку лексичних експресивів у художньому тексті визначає низка чинників, як-от: психоповедінкові архетипи, що об'єктивують узагальнені риси української ментальності; дещо обмежена сфера використання – усне мовлення, якому притаманні такі ознаки, як невимушеність, виразність, емоційність, оцінність, суб'єктивність, динамічність, спонтанність, ситуативна зумовленість, відповідні просодичні вияви, а також жести й міміка; сфера комунікації – неофіційне спілкування персонажів, яке дозволяє вживання емотивно-оцінної, образної лексики позитивного або негативного значеннєвого плану; характер мовлення – емоційне висловлення, що експлікує комунікативні наміри адресанта (автора), його почуттєві стани й реакції; тональність (емоційна аура) тексту (висловлювання) – ласкава, урочиста (піднесена), співчутлива, схвальна, шаноблива, поблажлива, вибаглива, милостива, зверхня (погордлива), нешаноблива, іронічна, ущиплива, лайлива, нищівна (знущальна), зневажлива, презирлива тощо; соціальний статус комунікантів (персонажів) – вік, освіченість, рівень культури, вихованість, толерантність тощо [3, с. 487].

Постановка завдання. Попри спроби системного аналізу семантичних та стилістичних модифікацій маркованої лексики та визначення тенденцій у зміні її функціонування дослідження маркованих одиниць у творах сучасних письменників залишається актуальним. Беззаперечним є той факт, що експресивна лексика в поєднанні з системою засобів різних рівнів забезпечує створення образних, емоційно виразних текстів [4, с. 56]. Саме тому матеріалом для дослідження було обрано романи відомої української письменниці Люко Дашвар, які сьогодні є справжніми бестселерами: «Село не люди» (далі в тексті «СНЛ»), «Молоко з кров'ю» («МЗК»), «РАЙ. центр» («РЦ»), «#Гальябезголови» («ГБГ»).

Мета роботи – схарактеризувати дієслівні експресиви на позначення процесу мовлення в романах Люко Дашвар.

Виклад основного матеріалу. Усі емоційно-експресивні лексеми на позначення процесу мовлення, зафіксовані в аналізованих творах, спробуємо поділити на групи залежно від їхнього маркування в лексикографічних виданнях.

Найбільшу за обсягом групу дієслів на позначення процесу мовлення становлять *розмовні* слова. А. Коваль вважає, що за своїми стилістично-смысловими якостями розмовна лексика не виходить за межі літературної мови, вживається в писемній і усній формах її (насамперед у художньому і, частково, у публіцистичному стилях), де створює колорит невимушеності, простоти і деякої експресивності [5, с. 105]. Це виразно ілюструють приклади її використання у творчості Люко Дашвар: «– *Пустіть мене, пустіть... – губи тремтять, а прямо перед очима професорська тика пашиє. – Давай, давай... – белькоче*» («СНЛ»), де *белькотіти* – «розм. Нерозбірливо, без ладу щось говорити» [6, с. 149]; «*Женя так зрадїла, що не втрималася, бовкнула зайве. – А Галя і справді не хвора!*» («ГБГ»), де *бовкати* – «розм., перен. Говорити, не подумавши, навмання; говорити те, чого не слід» [6, с. 185]; «*З сімнадцятого на вісімнадцяте березня Тьома Чорнобай прокинувся посеред ночі, бо хтось настирливо грюкав у двері. – Та що за... – буркнув, та очей не відкрив*» («ГБГ»), де *буркати* – «розм. Говорити уривчасто і невиразно; бурмотати, мурмотіти» [6, с. 223]; «– *Хочу почути його голос, – верещала пані Женя. – Щоби повірити... Що дитина жива*» («РЦ»), де *верещати* – «розм. Пронизливо, різко кричати, пищати, вищати» [6, с. 278]; «– *Та щоби вона провалилася, шльондра руда! – вибухнула*» («РЦ»), де *вибухнути* – «розм. Раптом вимовити, викласти все одразу» [7, Т.1, с. 358]; «– *Тину... перестав мене розуміти? – визвірівся нардеп*» («ГБГ»), де *визвіритися* – «розм. Звертатися до кого-небудь або відповідати комусь із нестримним роздратуванням, злістю» [6, с. 316]; «*Білявий вишкірився: – А-а-а-а, диявольські діти. По мене прийшли?*» («РЦ»), де *вишкіритися* – «розм., перен. Говорити, відповідати кому-небудь дуже гостро, проявляючи роздратування, злість» [6, с. 391]; «– *Добре, потім поговоримо, – наздогнав його Денис, закрокував поряд. – Ми ні про що не будемо говорити, – відрубав Ігор*» («СНЛ»), де *відрубати* – «перен., розм. Коротко й категорично відповідати» [6, с. 445]; «– *Стули пельку і слухай! – гаркнув старий Перепечай*» («РЦ»), де *гаркнути* – «розм. Однокр. до *гаркати* – кри-

чати різко й уривчасто» [6, с. 597]; «– Де ця тварюка?! Де? Де?! – **горлав.** – Кажи, покидьку!» («ГБГ»), де *горлати* – «розм. Голосно говорити, кричати на все горло» [6, с. 664]; «*Чи засмутився через розмови вчених, які дорогою все розмірковували про сільське життя й **добалакалися** до того, що...*» («СНЛ»), де *добалакатися* – «розм. Балакаючи якийсь час, доходити до чого-небудь» [6, с. 777]; «*Тільки Залусківський кричить, аж **заходиться**...*» («СНЛ»), де *заходиться* – «розм. Дуже сильно, захлинаючись, плакати, сміятися, кричати і т. ін.» [6, с. 1077]; «– *Що? – Сашко аж зупинився. – Людка нам щось **крикнула?***» («СНЛ»), де *крикнути* – «розм. Підсил. до *крикнути* – однокр. до *кричати* – дуже голосно щось говорити, вигукувати, горланити» [6, с. 1429, 1434]; «*Макс у розпачі міг **ляпнути** щось зайве*» («РЦ»), де *ляпати* – «перен., розм. Говорити щось недоречне, нерозумне» [6, с. 1542]; «– *А що мені тепер робити? Обрадила я його. **Намолота** чортзна-чого!*» («МЗК»), де *намолоти* – «перен., розм. Наговорити чогось зайвого, пустого, непотрібного» [6, с. 1769]; «– *Не бійся. І з дому більш нікуди не йди. Хай у селі перестануть дурню **нести***» («СНЛ»), де *нести* – «розм. Говорити що-небудь нерозумне, несерйозне і т. ін.» [7, Т.5, с. 390]; «*Татко насупився. – Із чого ти щаслива, мала дурепо? З того, що по селі про тебе дурне **плетуть?!** – А хай **плетуть!** До мене не прилипає, – Катерина йому*» («СНЛ»), де *плести* – «розм. Говорити що-небудь нерозумне, безглузде» [6, с. 2448]; «– *Годі малих чіпати, – **прошамкотіла** молода, але беззуба жінка*» («СНЛ»), де *шамкотіти* – «підсил. до *шамкати* І [7, Т.11, с. 402], *шамкати* – «розм. І. Говорити невизначено, нерозбірливо, злегка шепелявлячи» [7, Т.11, с. 401]; «– *Так знайди його, Льоню! У нього і запитаємо, – **процідив** Гашинський*» («ГБГ»), де *цідити* – «розм. Говорити неохоче, недбало» [7, Т.11, с. 225]; «– *Та що ви собі дозволяєте?! – **репетувала***» («ГБГ»), де *репетувати* – «розм. // Говорити з ким-небудь підвищеним тоном, роздратовано; кричати, галасувати» [7, Т.8, с. 509]; «*Ледь пари висиділа, чесно намагалася вловити, про що **товчуть** педагоги*» («РЦ»), де *товкти* – «перен., розм. Говорити, повторювати те саме» [7, Т.10, с. 164]; «*Мужики шепотіли, що треба вже тіло з хати виносити, а баби протестували. – Треба Залусківського дочекатися! – **шипіла** Ничипориха. – Хай би батюшку привіз*» («СНЛ»), де *шипіти* – «// розм. Говорити приглушеним від злості, роздратування голосом» [7, Т.11, с. 455]; «*Біля вікна **шушукалися** Марта з Шиллером*» («РЦ»), де *шушука-*

тися – «розм. Говорити одне з одним пошепки, перев. таємно від інших» [7, Т.11, с. 569].

Лексеми *пхикати* і *хмикати* у словнику подано з такими значеннями: *пхикати* – «розм. Вигукувати, вимовляти «пхе», виражаючи зневагу, презирство і т. ін.» [7, Т.8, с. 414], *хмикати* – «розм. Вимовляти «хм», виражаючи іронію, здивування, глузування, досаду, сумнів і т. ін.» [7, Т.11, с. 96]. Цю семантику відображено в такому контексті: «*Гоцик **хмикнув**, встав з килима*» («РЦ»). Проте в інших прикладах уживання цих лексем, зафіксованих у творах Люко Дашвар, їхнє значення, на нашу думку, дещо інше: вони вказують на особливості мовлення персонажів, пор.: «– *Як це? – татко **пхикнув**. – Як пісні – так гарні, як традиції – так погані*» («СНЛ»); «– *Нічого з нею не станеться! Такі, як наша Юлька, не ламаються, не псуються, не хворіють і, певно, навіть не вмирають, – презирливо **пхикнула** Женька Лисиця*» («ГБГ»); «– *Чого там **спробують**, – **хмикнула** Тамарка. – Відберуть*» («СНЛ»); «– *Півроку?! Отепер ми навіки заніміємо! – **хмикнула** Женька Лисиця*» («ГБГ»).

Рідше трапляються дієслова на позначення процесу мовлення з *фамільярною* конотацією: «– *Хто хоче **снідати**, прошу до столу! І без розмов мені! **Базікати** на вулицю **вимітайтеся!***» («ГБГ»), де *базікати* – «фам. Взагалі говорити» [6, с. 99]; «***Верзла** щось типу: **допоможеш сумку доперти?***» («ГБГ»); «– *Ти часом не розповіла Сашкові про тес... – Про що? – Ну, як тітка Рая до нас п'яна приходила і **верзла** дурниці?*» («СНЛ»), де *верзти* – «фам. Говорити щось нерозумне, безглузде; вести пусті балачки» [6, с. 278]; «*Не стану розкривати тобі усіх подробиць свого плану, але гарантую: ми **запам'ятаємо** цей день на все життя, – **молола**, **поняття** не мала, що тепер робити з маячнею, яка полізла з язика*» («ГБГ»), де *молоти* – «перен., фам. Верзти нісенітницю; теревенити» [6, с. 1661].

У поєднанні з іншими стилістично маркованими лексемами такі дієслова набувають особливої експресії, пор.: «– *Що за **маячню** ви **верзете?!** – Чорнобай підхопився, дивився на полковника **обурено***» («ГБГ»), де *маячня* – «зневажл. Божевільні висловлювання, плани, що постають у хворобливій або збоченій уяві» [6, с. 1589]; «– *Що ти **верзеи**, **дурепо?!***» («РЦ»), де *дурепа* – «зневажл. Розумово обмежена, тупа жінка. Ужив. як *лайл.*» [6, с. 842].

Значний експресивний потенціал мають також дієслова із *зневажливою* конотацією, пор.: «– *Стули пельку і не **варнякай!** – наказав Сердюк*» («РЦ»); «– *Синку, може, я зараз щось*

дурне запитаю, та я однаково запитаю, – **варнякала**, бо дешевий віскі у мізки не вдарив – ясні, а язик заплів, мов у косу» («ГБГ»), де **варнякати** – «зневажл. Говорити щось неістотне, пусте або ж непотрібне, недоречне; базікати, теревенити» [6, с. 246]; «Коноваленку – ніби хтось перцю під хвіст. **Загарчав**... Ногами – по дядькові недвижному» («РЦ»), де **загарчати** – «перен., зневажл. Сердито сказати кому-небудь щось» [6, с. 947]; «– О-ой! Не **патьякай** дурного!» («СНЛ»), де **патьякати** – «зневажл. Говорити багато про щось неістотне, пусте, не варте уваги; базікати, теревенити» [6, с. 2220]; «Ничипориха на поминках не **розбазікала** про ту останню розмову Романа з Катериною...» («СНЛ»), де **базікати** – «зневажл. // Говорити те, чого не можна розголошувати» [6, с. 99]; «Добре, що комсомольські навички **розпатьякувати** на будь-яку тему з розумним виглядом удосконалив до витонченої майстерності» («РЦ»), де **розпатьякувати** – «зневажл. Вести багатослівні, беззмістовні розмови, говорити дурниці, нісенітниці; патьякати» [7, Т.8, с. 758]; «Ромі навіть глухонімий **розпатьякає** підслухані таємниці» («РЦ»), де **розпатьякати** – «зневажл. Розголосити якусь таємницю» [7, Т.8, с. 758].

Трапляються дієслова на позначення процесу мовлення з подвійним додатковим маркуванням, як-от:

– розм. + зневажл.: «– Тють Аню, чули? Про Чорнобая і його невістку? Дідько, і що це твориться?! – **заторохтіла**, та на кухню до Анки, і оченятами стріляє: де Сашко?» («ГБГ»), «– Люблю тебе, Русалонько. Жити без тебе не можу. – І я без вас... І я без вас... – **торохтіла**» («СНЛ»), де **торохтіти** – «перен., розм., зневажл. Голосно й швидко, іноді безладно говорити, розмовляти; базікати» [7, Т.10, с. 208]; «Ось убік відійшли, поміж собою **теревенять**...» («РЦ»), де **теревенити** – «розм., зневажл. Говорити дурниці, нісенітниці // Говорити що-небудь незначне, несерйозне, пусте» [7, Т.10, с. 84];

– ірон.+розм.: «– Е, хлопче, хлопче! – **заквоктав** над Гоциком лікар» («РЦ»), де **квоктати** – «перен., ірон., розм. Нерозбірно говорити, воркотати, бурчати» [7, Т.4, с. 137].

На зміну емоційно-експресивного забарвлення дієслова впливає його морфемна будова, зокрема наявність / відсутність префікса, пор.: **молоти** (фам.) – **намолоти** (розм.), **балакати** (без стилістичного маркування) – **добалакатися**, **набалакатися**, **побалакати** (розм.). Напр.: «– Та що ти **мелеш!** – мамка тихо. – Іди собі, бо ще почує хтось. Таке дурне придумати... Аж моторошно»

(«СНЛ»), де **молоти** – «перен., фам. Верзти нісенітниці; теревенити» [6, с. 1661]; «– А що мені тепер робити? Образила я його. **Намолола чортзна-чого!**» («МЗК»), де **намолоти** – «перен., розм. Наговорити чогось зайвого, пустого, непотрібного» [6, с. 1769]; «Встигнуть іще **набалакатися**» («РЦ»), де **набалакатися** – «розм. Наговорюватися досхочу, удосталь» [6, с. 1698]; «Нам із ним ще **побалакати** треба, – чують куми» («РЦ»), де **побалакати** – «розм. Переговорити, порозмовляти з ким-небудь» [6, с. 2461]; «Чи засмутився через розмови вчених, які дорогою все розмірковували про сільське життя й **добалакалися** до того, що...» («СНЛ»), де **добалакатися** – «розм. Балакаючи якийсь час, доходить до чого-небудь» [6, с. 777].

У маркуванні деяких дієслів на позначення процесу мовлення зафіксовано певні зміни. Зокрема, лексеми **белькотіти**, **варнякати** раніше не мали жодної стилістичної позначки [7, Т.1, с. 156, 294], а нині дієслово **белькотіти** маркують як розмовне, а **варнякати** – зневажливе [6, с. 149, 246]. Дієслово **бухтіти** раніше мало лише одну ремарку – «діал. Глухо звучати, бухати» [7, Т.1, с. 268], нині воно набуло додаткової, жаргонної конотації: **бухтіти** – «1. діал. Бухати. 2. жарг. Говорити, теревенити» [6, с. 229]. Це засвідчує мова творів Люко Дашвар: «– Добре. Заправимось, – відказав козелецький газда. – За життя **побухтимо**, бо якщо за життя не говорити, його ніби і нема» («ГБГ»). Лексему ж **квоктати** сучасний словник подає лише як розмовну без указівки на її колишнє іронічне забарвлення [6, с. 1306].

Зібраний фактичний матеріал уможливив виділення семантичних груп експресивних дієслів на позначення процесу мовлення:

– говорити щось недоречне, нерозумне, незначне, несерйозне: **базікати**, **бухтіти**, **варнякати**, **верзти**, **молоти**, **нести**, **патьякати**, **плести**, **теревенити**;

– пронизливо, різко або голосно кричати: **верещати**, **гаркати**, **горланити**, **заходитися**, **крикнути**, **репетувати**;

– говорити, відповідати кому-небудь дуже гостро, різко, зі злістю: **вишкірритися**, **визвіритися**, **відрубати**, **гарчати**, **шипіти**;

– говорити невиразно, нерозбірливо або недбало: **белькотіти**, **бурчати**, **квоктати**, **шамкотіти**, **цідити**;

– говорити те, чого не слід: **бовкнути**, **ляпнути**, **розбазікати**, **розпатьякати**;

– голосно й швидко, іноді безладно говорити, розмовляти: **торохтіти**;

– раптом вимовити, викласти все одразу: *вибухнути*;

– говорити одне з одним пошепки, переважно таємно від інших: *шущукатися*;

– говорити, повторювати те саме: *товкти*;

– поговорити досхочу; наговоритися: *набалакатися*;

– балакаючи якийсь час, доходить до чого-небудь: *добалакатися*;

– переговорити, порозумітися з ким-небудь: *побалакати*.

Завдяки використанню цих дієслів читач може краще уявити зображувану ситуацію, адже вони передають не лише відтінки значень, але й емоції, які переживають персонажі творів.

Висновки. Експресивні дієслова на позначення процесу мовлення в українській мові представлені значною кількістю лексем, про що свідчить вибірка з романів Люко Дашвар. Більшість складають розмовні дієслова, які

переважно вжито для створення відповідного колориту мовлення персонажів. Лексеми з конотацією фамільярності та зневажливості мають виразний експресивно-стилістичний потенціал, забезпечуючи вплив на емоційну сферу читача. Досліджувані дієслова-експресиви позначають різні вияви процесу мовлення: доцільність, швидкість, гучність, виразність тощо. Чимало з них можуть набувати переносних значень (вибухати, вишкірятися, відрубати, квоктати, ляпати, молоти, товкти та ін.). Префікси впливають на зміну семантики лексеми, вносять додаткові смислові відтінки. Розглянуті дієслівні експресиви на позначення процесу мовлення репрезентують невичерпний потенціал української мови для вираження думок, почуттів, емоцій, а також виявляють її національну самобутність. Перспективним видається дослідження інших семантичних груп експресивних дієслів сучасної української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуйванюк Н. Емоційно-оцінна лексика у «Словнику Буковинських говірок». *Мовознавчий вісник*: Зб. наук. пр. / МОНМС України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; Відп. Ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2011. Вип. 12–13. С. 88–95.
2. Бойко Н. Семантична основа лексичної експресивності. *Лінгвостилістичні студії*. 2016. Вип. 4. С. 39–54.
3. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти: монографія / відп. ред. А. П. Грищенко. Ніжин: Видавництво «Аспект–Поліграф», 2005. 552 с.
4. Ермоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
5. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1978. 398 с.
6. Словник української мови: в 20 томах. Електронний ресурс: <https://sum20ua.com/>
7. Словник української мови: в 11 томах / за ред. І. К. Білодіда / Інститут мовознавства АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1970–1980.